

Павло ТКАЧЕНКО

здобувач Міжрегіональної академії
управління персоналом
(м. Київ, Україна)

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Верховенство права – це основний принцип, який закріплений Конституцією України та існує за умови, існування права паралельно з державою, діяльність якої пов’язується з цим правом. Принцип верховенства права як провідний елемент загальних засад конституційного ладу будь-якої сучасної демократичної, правової держави, розглядається зазвичай у двох аспектах, а саме, як модель правової організації державної влади в суспільстві та як модель співвідношення права і закону в регулюванні суспільних відносин. З огляду на доктринальне розуміння, принцип верховенства права відображає спосіб організації життя суспільства на правових основах. Верховенство права є основоположним принципом правової системи України.

Аналізуючи наукові дослідження, присвячені вивченню верховенства права вченими-правниками, визначаємо, що саме поняття «верховенство права» є багатоаспектним у різних наукових поглядах. Саме тому, розглядаючи верховенство права як основний принцип діяльності Національної поліції України у забезпеченні прав та свобод людини, варто зазначити, що цей принцип є основним у діяльності органів державної влади, інших публічних і приватних суб’єктів на засадах законності, правової визначеності, рівності перед законом і недискримінації, забезпечення доступу до незалежного і неупередженого правосуддя, додержання прав людини.

На думку одного із творців доктрини верховенства права А. Дайсі, цей принцип ґрунтується на визнанні та беззастережному сприйнятті найвищої цінності людської особи, її невідчужуваних прав і свобод, які, є «основою, а не результатом права країни», а правила, що лежать в основі конституційного кодексу, є «не джерелом, а наслідком прав осіб» [1, с. 522].

Саме тому в чинному Законі України «Про Національну поліцію» статтею 6 регламентовано верховенство права. Статтею унормовано наступне, поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Варто зауважити, що принцип верховенства права належить до різновиду конституційних і знайшов своє закріплення у ч. 1 ст. 8 Основного Закону Української держави. Згадується про нього і в абз. 5 Преамбули

Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» у вигляді такого положення: «Уряди держав-членів Ради Європи, які підписали цю Конвенцію, сповнені рішучості як уряди європейських країн, що є одностайними і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи та верховенства права, зробити перші кроки до колективного забезпечення певних прав, проголошених у Загальній декларації».

Верховенство права унормовано й у положеннях Європейського кодексу поліцейської етики 2001 р., а саме у II Розділі визначаються правові основи поліції відповідно до верховенства права. У розділі прописані частини, які вказують на те, що поліція є державним органом, створеним згідно із законом. Діяльність поліції завжди повинна здійснюватися у відповідності з національним правом і міжнародними стандартами, визнаними країною. Законодавство про поліцію має бути доступним для громадськості, достатньо зрозумілим і точним, та, за необхідності, супроводжуватися чіткими нормативними актами, які також мають бути доступними для громадськості і зрозумілими. На співробітників поліції має поширюватися таке саме законодавство, що й на звичайних громадян, а винятки можуть бути виправдані лише з причин належної роботи поліції в демократичному суспільстві» [2, с. 6].

Сучасна юридична наука розглядає принцип верховенства права як базовий і найбільш значущий елемент теоретичної конструкції правової держави. Такий погляд сприйнятий і підтримується юридичною практикою. Наявність верховенства права Європейський Суд з прав людини вважає хіба що не визначальною засадою правової держави. У своєму Рішенні у справі «Strelets, Kessler and Krenz» він прямо зазначає, що правовою є така держава, яка керується принципом верховенства права [3, с. 20].

Отже, принцип верховенства права закріплений в нормативно-правових актах, які регулюють діяльність Національної поліції України, в механізмі принципу закладено основний прояв, яким є пріоритет людини та її прав та свобод, необхідність урахування практики Європейського суду з прав людини.

Як слушно наголошує А. Рибченко, верховенство права пов'язують, передусім із пріоритетом природних, основоположних прав людини, і необхідно завжди пам'ятати, що зазначені права – це лише частина критеріїв, за якими можна зробити висновок про відповідність чи невідповідність принципу верховенства права того чи іншого правового явища [4, с. 20].

Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а містить й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним

рівнем суспільства. Усі ці елементи права об'єднуються «якістю», що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Конституційний Суд України вважає, що таке розуміння права не дає підстав для його отожднення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню [3, с. 21].

Основними принципами діяльності Національної поліції України є: верховенство права, дотримання прав і свобод людини, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, взаємодія з населенням на засадах партнерства, безперервність [5, с. 6–12].

Отже, виходячи з вищевикладеного, можливо зазначити, що принцип верховенства права в діяльності Національної поліції України є основним та провідним з огляду на провадження діяльності в умовах суспільства. Забезпечення прав та свобод людини має здійснюватися працівниками поліції у відповідності до унормованих принципів регламентованого, чинного законодавства, в тому числі й принцип верховенства права, визначений в положеннях нормативно-правових актів. Національна поліція України є публічним органом, створеним згідно із законом, діяльність якої завжди повинна провадитись у відповідності з національним правом та міжнародними стандартами, законодавство, регламентуюче діяльність поліції, повинно бути доступним та зрозумілим для громадськості, на працівників поліції повинно поширюватися таке саме законодавство, що й на звичайних громадян, і винятки можуть бути виправдані тільки з причин належної роботи поліції в демократичному суспільстві.

1. Дайсі А. Вступ до вчення про право Конституції. Анатомія лібералізму. *Політико-правничі вчення та верховенство права*. 2008. 678 с.

2. Європейський кодекс поліцейської етики. Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001. 6 с.

3. Науково-практичний коментар Закону України «Про Національну поліцію» / Кол. авт.; кер. авт. кол. д.ю.н., доц. Т.П. Мінка. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 480 с.

4. Рибченко А.О. Верховенство права як принцип адміністративного судочинства : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне, фінансове, податкове право» / Рибченко А.О. Ірпінь, 2013. 196 с.

5. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.